

УДК 005.334:658.1

Панкова А.Ю.¹, Нечаєва І.А.², Белінська К.Є.³

¹ канд.екон.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² канд.екон.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

³ студ. гр. ФЕУз-510 НУ «Запорізька політехніка»

МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ОЦІНКИ РИЗИКІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В основі ризику лежить імовірна природа ризикової економічної діяльності; ризик притаманний усім процесам і видам економічних відносин незалежно від того, є вони активними чи пасивними; негативні наслідки ризику, що виявляються у зростанні витрат і недоотриманні доходів, можуть бути частково усунені за допомогою управлінських заходів; більшість ситуацій, яким притаманний ризик, важко прогнозовані і контрольовані, тому уникнути ризику повністю майже неможливо; відсутність ризику гальмує розвиток будь-якої системи, оскільки знижує її динамічність та ефективність [2].

Узагальнюючи визначення ризику[1-8], вважаємо, що ризик – це потенційна небезпека, притаманна ситуації або діяльності, яку можна певною мірою передбачити.

На думку [9] для промислових підприємств можна виділити два види основних факторів ризику: виробничі ризики та ринкові ризики.

Ризики промислового підприємства можна поділити на: техніко-виробничі ризики; комерційні; фінансові, які у свою чергу поділяють на: ринковий, кредитний, операційний та інвестиційний ризики; інші зовнішні ризики. Такий поділ ризиків зумовлений напрямками діяльності промислового підприємства. Саме така класифікація дає наочну уяву про підприємницькі ризики і дає змогу використання ефективного ризик-менеджменту [10].

Ідентифікація ризиків – визначення ймовірних подій, які впливатимуть на здатність підприємства виконувати завдання і функції для досягнення встановлених мети (місії) та цілей [11].

Головною метою ідентифікації ризиків є складання повного переліку ризиків, що загрожують бізнесу фірми, життю і здоров'ю її співробітників, майновим інтересам власників/акціонерів, зобов'язанням, які виникають в процесі взаємовідносин з клієнтами та іншими контрагентами, правам третіх осіб тощо [12].

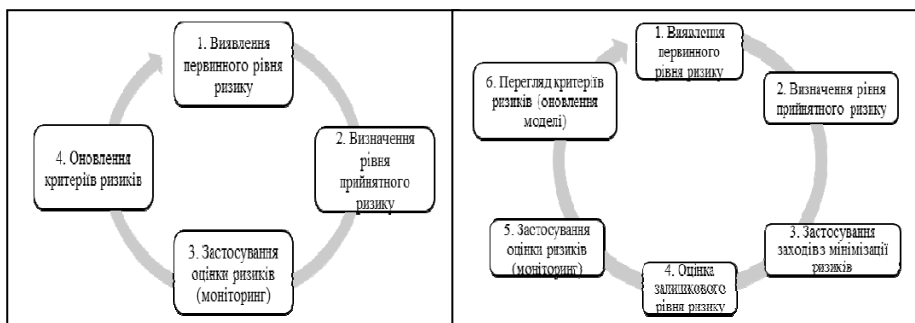
Задачі ідентифікації ризиків: виявлення всього спектру ризиків, властивих діяльності організації; опис ризиків; класифікація та групування ризиків.

Етапи ідентифікації ризиків представлено на рис. 1.

Оцінка ризику необхідна для того, щоб прийняти ефективні рішення в діяльності підприємств. На практиці вирізняють дві моделі оцінки ризиків: однорівневу та дворівневу (рис. 2) [13].

Рисунок 1 – Етапи ідентифікації ризиків

а – однорівнева модель;

б – дворівнева модель.

Рисунок 2 – Моделі оцінки ризику

Для оцінки ризиків застосовується якісний та кількісний аналіз. Якісний аналіз дає змогу виявити чинники та зони ризику, а кількісний аналіз ризиків є менш суб'єктивним та може чітко визначити ступінь дії окремих видів ризику. Методи оцінки ризиків представлено в табл. 1 [14; 15; 16].

Таблиця 1 – Методи оцінки ризиків у діяльності промислових підприємств

Метод	Характеристика
Статистичний метод	Визначає рівень певного ризику за допомогою аналізу статистичних даних діяльності підприємства
Експертний метод	Базується на аналізі даних діяльності підприємства експертами в досліджуваній галузі, здійснюється оцінка вірогідності виникнення певних подій та витрат
Розрахунково-аналітичний метод	Передбачає використання прикладних математичних моделей під час оцінки ризику
Метод доцільності витрат	Проводиться розподіл витрат підприємства
Аналітичний метод	Під час оцінки ризику будуються діаграми залежності підприємства від чинників ризику та визначаються критичні значення
Економіко-статистичний метод	Дає змогу визначити рівень фінансового ризику, дисперсію, середньоквадратичне відхилення та коефіцієнт варіації
Метод аналогів	Дає змогу визначити рівень ризику за окремими найбільш масовими операціям підприємства, використовуючи як власний досвід, так і досвід конкурентів
Аналіз	Полягає у зміні ефективності проекту за певної зміни одного

чуттєвості	з параметрів проекту
Метод «сценаріїв»	Розроблення сценарію розвитку проекту в декількох альтернативних варіантах
Метод Монте-Карло	Ґрунтується на використанні імітаційних моделей для розроблення багатьох сценаріїв. Під час застосування даного методу застосовуються такі величини, як: чистий дисконтований дохід; інтегральний ефект
Метод «краватка-метелик» (Bowtie)	Метод загального оцінювання засобів контролювання, який надає змогу описати та проаналізувати варіанти розвитку ризику з початку (визначення небезпечних чинників) до наслідків, поєднуючи у графічній формі дерево відмов (аналіз причин подій) і дерева подій (аналізування наслідків)

Отже, вибір методу ідентифікації та оцінки ризиків залежить від: типу ризику, складності ризику, наявності даних та наявності необхідних ресурсів. Важливим є використання комбінації методів для отримання більш повного уявлення про ризики; регулярного оновлення інформації про ризики та їхню оцінку, залучення до процесу ідентифікації та оцінки ризиків зацікавлених сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ризик-менеджмент інновацій: монографія / Т. А. Васильєва, О. Н. Діденко, А. А. Єпіфанов [та ін.]. Суми: Ділові перспективи, 2005. 260 с.
2. Христенко О. В. Теоретичні основи системи управління ризиками в діяльності банку. Фінансовий простір, № 2 (30), 2018. С.161-167.
3. James Chen. Risk: What It Means in Investing, How to Measure and Manage It. URL : <https://www.investopedia.com/terms/r/risk.asp>.
4. What is 'Risk'. URL : <https://economictimes.indiatimes.com/definition/risk>.
5. Бондаренко А.І. Ціноутворюючі ризики в банківській діяльності. Європейські перспективи № 5, 2015. С. 44-52.
6. Шукін Д. В. Управління ризиками в діяльності промислових підприємств: сутність та класифікація. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2019. № 18. С. 66-76.
7. Нечасєва І.А., Панкова А.Ю. Управління ризиками організаційних змін. Тиждень науки-2023. Факультет економіки та управління. Тези доповідей науково-технічної конференції, Запоріжжя, 24-28 квітня 2023 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. – 179 с., с.92-94.

8. Нечаєва І., Панкова А. Ризик-орієнтований підхід в управлінні змінами. Управління змінами та інновації, 2023. №8, С.23-27. <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-8-4>.

9. Вишневська В.А., Ніколаєв І.В. Класифікація ризиків промислових підприємств як передумова управління ними. URL : <https://mpsesm.org/book/2020/thesis03-907.html>.

9. Коць О.О. Класифікація ризиків промислового підприємства. URL : <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/f2813d11-7cac-457e-898a-9830cc26e2d5/content>.

10. Методичний посібник щодо аспектів управління ризиками, як складової системи внутрішнього контролю у розпорядника бюджетних коштів. URL :

https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%B4%D0%BE%D0%B4_%203%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE%20%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf

11. Ідентифікація та аналіз ризиків підприємства. URL : https://pns.hneu.edu.ua/pluginfile.php/537732/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%90%206.pdf.

12. Моделі оцінки ризиків. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/4_pr_2020-11-20.pdf?v=7

13. Швець Ю. О. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. Науковий вісник Ужгородського національного університету Випуск 17, частина 2. 2018. С. 131- 135. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/17_2_2018ua/31.pdf.

14. Нечаєва І., Дончик Д. Використання технології «краватка-метелик» (Bowtie) в практиці оцінки ризиків. Економіка та суспільство. 2021. № 33. DOI:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-51>.

15. Нечаєва І. А., Дьордій Є. А. Управління ризиками підприємства в секторі ІТ-послуг як інструмент підвищення його конкурентоспроможності. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6797>.